

Kunskapsstöd för chefer våld i nära relationer

Våld i nära relationer

Våldsutsatthet är en ofta dold orsak till olika typer av ohälsa. Våld kan vara fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt men det kan även handla om materiellt/ekonomiskt våld och försummelse. Med nära relation menas förutom parrelationer även relationer till andra närstående så som övriga familjemedlemmar eller vänner. Det måste inte finnas en intention för att det ska räknas som våld.

Mäns våld mot kvinnor är den vanligaste och oftast allvarligaste formen av våld i parrelationer men det förekommer även att män utsätts av kvinnliga partners. Våld i samkönade relationer är ungefär lika vanligt som i heterosexuella parrelationer. För fördjupad kunskap om vad våld i nära relationer är, hur det kan ta sig uttryck och vilka konsekvenser det kan få hänvisas till litteraturlista (bilaga 1).

Medarbetare som varit utsatta berättar sällan spontant om sina erfarenheter av våld i nära relationer utan vi som arbetsgivare/chefer behöver ställa frågor för att få veta.

Hedersrelaterat våld är också en del av hot och våld i nära relationer. Det som vanligen utmärker hedersrelaterat våld och förtryck är dess kollektiva form. Det är vanligen inte en enskild person som utövar våldet utan en familj, släkt eller grupp. Det är ofta välplanerat och både män och kvinnor kan vara utsatta. Hot och våld som begränsar en persons handlingsutrymme och/eller rätt att själv välja partner är en vanlig uttrycksform för hedersrelaterat våld. Den person som på något sätt bryter mot familjens normer riskerar att bli straffad, utfrysad, hotad eller misshandlad. Att särskilt beakta vid hedersrelaterat våld är att hotet mot den som är utsatt kan bli allvarligare om familjen får veta att hen vänt sig till någon utomstående.

I stort är detta dokument framtaget i samband med skapandet av vårdprogrammet för våld i nära relationer ([se riktlinjer Våld i nära relationer, dokument nr 03456 i Documenta](#)).

I slutet av detta kunskapsstöd finns en checklista för chef - för hantering av hot och våld i nära relationer, kontaktuppgifter till vårdgivare och stödfunktioner samt litteraturtips.

Utsatthet och ohälsa

Våld i nära relationer är vanligt förekommande och statistiskt sätt finns det medarbetare på varje enhet inom regionen som är eller har varit utsatt alternativt själva utövar våld. Att vara eller ha varit utsatt är starkt kopplat till olika typer av ohälsa, det kan påverka arbetsförmågan och leder ofta till både ökad korttidsfrånvaro och längre sjukskrivningar.

Arbetsgivarens rehabiliteringsansvar

Rehabilitering är ett samlingsbegrepp för de olika åtgärder som kan behövas för att den som blivit sjuk eller skadad ska kunna återgå i arbete, återfå funktionsförmåga eller på andra sätt få förutsättningar för ett gott liv. Rehabiliteringen kan till exempel vara av medicinsk, social eller arbetslivsinriktad karaktär. Arbetslivsinriktad rehabilitering är de åtgärder som arbetsgivaren ansvarar för. Syftet är att underlätta återgång i arbete efter sjukfrånvaro eller att motverka att sjukfrånvaro uppstår. Som arbetsgivare har vi en roll i att

stödja och hjälpa medarbetare i en utsatt situation. Framförallt är det troligt att rehabiliteringen från arbetsgivarens sida handlar om att förmedla sociala insatser som t ex stöd via kommunen eller andra aktörer.

HR

HR fungerar som resurs och stöd till samtliga chefer även när det gäller handläggning av våld i nära relationer. Om våld i nära relationer leder till nedsatt arbetsförmåga hos medarbetaren ska en rehatutredning göras.

Som medarbetare

Vid signaler eller oro gällande att en medarbetare är utsatt för hot och våld i nära relationer så kontakta närmaste chef och informera om det du uppmärksammat. Om tillfälle ges och det känns ok så kan du ha samtal med medarbetaren om din oro och utifrån omtanke och att medarbetaren kan vara i behov av stöd.

Om den utsatta är en student

Inom ramen för Region Östergötlands verksamhet finns många studenter. Det är viktigt att vi som arbetar tillsammans med och handleder dessa studenter är uppmärksamma även på deras mående. Samma varningssignaler som beskrivs ovan för medarbetare gäller även för studenter. Förutom de stödinsatser som finns tillgängliga för samtliga i samhället finns för studenter även Studenthälsan att tillgå. Via deras [webbplats](#) kan man ta kontakt och boka tid för samtal.

Signaler på arbetet

Oftast går det inte att se på en person att hen är utsatt för våld. Det finns inga symtom eller tecken som entydigt talar för detta. **Signaler kopplade till arbetet som dock bör leda till att tanken väcks och frågor ställs är bland annat följande:**

- Upprepade korttidsfrånvaro av olika slag (se till den samlade bilden, sjuk, flex, komp, sem)
- Hög sjukfrånvaro, upprepade kort eller långvarig
- Kontinuerliga svårigheter att ändra i schemat och byta turer
- Partnern lämnar och hämtar regelmässigt vid arbetet
- Tätt telefonkontakt med partnern
- Partnern är överbeskyddande och kontrollerande
- Ovilja att prata om sin relation
- Stressymptom, rädsla och ångest
- Magont, huvudvärk, trötthet, sömnstörningar, koncentrationssvårigheter och andra psykosomatiska symtom tex depression

Samtalet med medarbetaren

Vid misstanke om att en medarbetare är utsatt eller själv utövar våld i nära relationer ska chefen boka ett samtal med den anställde **under arbetstid** vilket ska genomföras på **en lugn plats** där samtal kan ske utan störningar.

Det kan behövas flera samtal innan medarbetaren berättar något. Har du en oro för en medarbetare se till att följa upp och prata vid flera tillfällen. Det kan ta tid att bygga förtroenden och skammen över situationen kan göra att individen går i försvar eller bortförklarar.

Det är viktigt att tonen i samtal med medarbetare om våld i nära relationer är respektfull och att medarbetaren inte känner sig anklagad, oavsett om det handlar om utsatthet eller utövande av våld. Var noga med att fördöma handlingen och inte personen. Annars är det stor risk att den du pratar med börjar försvara sig själv eller utövaren. **Känslor gentemot utövaren är vanligen dubbla hos den som är utsatt, ofta finns kärleksfulla känslor kvar och kanske finns också gemensamma barn.**

De generella riktlinjer om hur man kan ställa frågor om våld som anges ovan gäller även i samtal mellan medarbetare och chef. I denna situation kan en bra ingång också vara att sätta ord på det du sett eller fått berättat för dig, på din oro eller på de konsekvenser du ser på arbetet. Berätta gärna att du frågar av omtanke utifrån ditt rehabiliteringsansvar. Liksom tidigare beskrivet är det ofta bättre att ge exempel på vad utsatthet för våld är och fråga om personen känner igen sig i det eller varit med om något liknande. Undvika att använda termer som "misshandlad" och "våldtagen" då det är ord som många utsatta inte identifierar sig med. Exempel på användbara frågor kan vara:

- Det är vanligt att personer blir negativt behandlad av personer de lever tillsammans med, är det något du känner igen dig i?
- Har du någon gång blivit illa behandlad, psykiskt eller fysiskt, hemma eller på jobbet?
- Känner du dig på något sätt otrygg eller rädd?
- Känner du dig på något sätt kränkt eller hotad? (telefon, begränsad gällande vänner, inte deltar i sociala aktiviteter, måste rapportera vad en gjort och varit etc)
- Känner du dig på något sätt kontrollerad? Har det hänt att någon har försökt begränsa din kontakt med andra eller bestämma vad du får och inte får göra? (tex kollar mail och telefon, begränsar vänner och sociala aktiviteter, kontrollerar ekonomi, förstört saker som är dina)
- Har det hänt att du blivit knuffad, hotad eller slagen?
- Finns det något jag kan göra för dig som arbetsgivare?
- Har det hänt att du varit orolig för att behandla din partner på ett negativt sätt?
- Har det hänt att du känner att du gått över någon gräns i hur du behandlar din partner? Verbalt eller fysiskt t ex, kontrollerande, hotande, kränkande

Ett annat sätt att fråga kan vara att börja med att beskriva vad våld kan vara för att sedan ställa en uppföljande fråga kring om personen varit med om det. Exempel:

- Det är vanligt att personer utsätts för olika typer av negativa handlingar från den person man lever tillsammans med. Det kan exempelvis handla om slag, sparkar, kontroll av t ex telefon, mail eller ekonomi, att styra tex klädsel och vilka vänner man får träffa, ta sönder tillhörigheter, hot eller sexuella handlingar man inte känner sig bekväm med. Är det något du känner igen dig i/ är det något du har varit med om?

Utövare av våld

En viktig del i arbetet mot våld i nära relationer är arbetet med våldsutövare. Tyvärr är detta ett kunskapsområde som ligger långt efter det arbete som görs med våldsutsatta.

Att närma sig frågor om utövande av våld kan vara svårt, men ett sätt kan vara att försöka knyta an till medarbetarens egen oro eller försöka få hen att beskriva vad som händer i konfliktsituationer. Exempel:

- Har det hänt att du funderat över om du behandlar din partner på ett ok sätt?
- Har det hänt att du varit orolig att du ska skada din partner?
- Hur blir det för dig när du bli arg?
- Vad tycker du är viktigt i en relation? Hur tycker du att din relation står sig i jämförelse med det du nyss beskrivit?

Inom länet bedrivs arbete med våldsutövare främst inom ramen för de kommunala stödinsatserna. För kontakt gäller samma kontaktuppgifter som finns för våldsutsatta (bilaga 2).

Nationellt finns även ett antal möjligheter till stödkontakter:

- [Välj att sluta linjen](#): Hit kan personer som utövar eller är rädda att börja utöva våld i nära relationer vända sig. Kontakten kan ske helt anonymt och man har även tillgång till tolk. Man får tala med en utbildad rådgivare som har vana att hjälpa personer som har olika typer av våldsamma och kontrollerande beteenden. Telefonnummer: 020-555 666
- [PrevenTell](#): Detta är en nationell stödlinje för personer som upplever att de har tappat kontrollen över sin sexualitet och som kanske känner oro för tankar och handlingar, eller är rädd att göra sig själv eller andra illa. Även hit kan man ringa helt anonymt och få prata med erfaren personal. Det finns möjlighet att råd och stöd samt vid behov hjälpa vidare till behandling om man så vill. Även anhöriga är välkomna att ringa. Telefon: 020-66 77 88
- [Mansjouren](#): Erbjuder stödsamtal specifikt till män. Kan bl.a. handla om relationsproblem, missbruk, sorg, våld och hot, både som utsatt och utövare. Telefon 08-30 30 20

När medarbetare är utsatt eller utsätter någon annan för våld

När du som chef får kännedom att någon är utsatt eller utsätter någon annan för våld- **döm inte!** Försök bygga ett förtroende hos medarbetaren. Medarbetaren berättar ofta lite i taget och testar hur du reagerar. Var lugn och stanna kvar i situationen. Tvinga inte på medarbetaren lösningar eller förslag och undvik att komma med allt för tidiga expertråd av typen "du måste lämna". **En viktig aspekt av våld i nära relationer är att någon annan har tagit makt över den utsattes liv, vi ska inte göra det samma.** Målet är att stötta och hjälpa medarbetaren vidare, men det måste ske på dennes villkor. Så kallad traumamedveten omsorg (engelska: Trauma Informed Care) är en bra grund för mötet med medarbetaren. I det förhållningssättet **prioriterar man den utsattas behov av säkerhet och respekt samt försöker maximera dennes känsla av egenbestämmande och kontroll.**

Betona/spegla det du får berättat och återkoppla det:

- Ingen förtjänar att bli bemött på detta sätt.
- Våld är vanligt och leder till mycket ohälsa
- Alla har rätt till sin egen kropp och att bestämma vem som får röra vid den.
- Våld tenderar att upprepa sig och trappas ofta upp
- Det är den som utövar våld som bär ansvaret för att våldet upphör
- Om det finns barn, berätta att våldet har skadliga effekter på barnet.

- 1) Lyssna på och bekräfta medarbetaren men tänk också på att du som chef inte ska ställa diagnos eller agera terapeut. Ifrågasätt inte berättelsen.
- 2) Informera medarbetare om vilka stödinsatser som finns. Vanligen är kommunens enhet för arbete med våld i nära relationer den enhet som är mest lämplig att kontakta. Ett annat alternativ för samtalsstöd är genom företagshälsovården. Erbjud dig att hjälpa till att ta kontakt med någon av dessa enheter (bilaga 2)
- 3) Informera om att det finns hjälp att få även för den som utsätter andra för våld i nära relation. I kommunens arbete med våld i nära relationer ingår även råd och stöd till personer som utövar våld. Dessutom finns den anonyma telefonlinjen [väljattsluta.se](http://valjattsluta.se), dit utövare av våld som vill ha hjälp kan ringa.

- 4) Chefen beviljar medarbetaren 5 samtal och ger medarbetaren möjlighet att gå på dessa samtal under arbetstid.
- 5) Efter sista samtalet behöver chefen få återkoppling om antalet samtal och planeringen framåt. Därefter fattas individuellt beslut om hur samtalen ska bekostas och om hur många som ska ske på arbetstid.

Vårt att känna till är att medlemmar i fackförbundet Kommunal har möjlighet att få upp till tio kostnadsfria samtal hos terapeut. Läs mer [här](#).

Akuta situationer

Om situationen är akut:

- 1) Tillgodose akut fysiskt och psykiskt vårdbehov
- 2) Ta ställning till akut kontakt med socialtjänsten och polisen. Det är socialtjänsten som exempelvis beviljar tillgång till skyddat boende.

Barn

Om medarbetaren har barn <18 år ska [anmälan till socialkontoret](#) göras om att det finns barn/ungdomar som lever med våld i hemmet. Detta i enlighet med 14 kap 1§ Socialtjänstlagen.

Ta kontakt med socialtjänsten i den kommun där barnen finns och faxa sedan anmälan om oro för att barn far illa på sedvanligt sätt. För detaljer kring detta, var god se barnskyddsteamets [hemsida](#). Där kan du även hitta den [blankett](#) som ska användas vid orosanmälan.

Skyddad folkbokföring eller sekretessmarkering

Medarbetare och studenter med skyddad folkbokföring och sekretessmarkering hos Skatteverket blir sekretessmarkerade i HSA katalogen. För att kunna få e-tjänstekort eller arbeta i e-tjänster/system som är anslutna till HSA katalogen (ex Cosmic) krävs att medarbetaren godkänner att sekretessmarkeringen hävs. Om man synliggörs i HSA katalogen innebär det att registrerad information kan exporteras till alla HSA anslutna tjänster och ingen information om att man har skyddade personuppgifter medföljer. **När en anställd lämnar sitt medgivande till att sekretessmarkeringen i HSA katalogen tas bort försvinner därmed individens skydd i IT-systemen. Region Östergötland kan alltså inte garantera att individer inte syns i interna system eller i den nationella HSA katalogen.** Läs mer [här](#).

Checklista för chef- hantering våld i nära relationer

Initialt bemötande

- a. Ordna så snart som möjligt ett **samtal i enskilt rum**.
  - b. Förbered dig genom att läsa igenom chefsstödet.
  - c. Använd förslag på frågor i chefsstödet.
  - d. **Lyssna, fråga, tro** på det personen berättar och **härberga** det som framkommer.
  - e. **Undvik kritik** av den utsatta personens agerande och **ifrågasätt inte varför hen inte lämnar** utövaren av våld.
- 2) Finns behov av **akut psykiatrisk eller somatisk vård**? Remittera till och kontakta
- a. Somatisk akutmottagning
  - b. Psykiatriska akutmottagningen
  - c. Gynekologisk mottagning (vid sexuellt våld)
- 3) Finns **akut skyddsbehov**? Informera om och hjälp medarbetaren kontakta:
- a. Socialtjänst i kommunen/ Socialjour efter kontorstid
  - b. Polisen
- 4) Om situationen inte är akut:
- a. Bedöm behov av **somatisk vård** och vilken vård och stöd som behövs
  - b. Bedöm behov av **psykiatrisk vård** och vilken vård och stöd som behövs
- 5) **Fortsatta kontakter och information**. Försök alltid att motivera till uppföljande samtal.
- a. Boka en ny tid för samtal.
  - b. Erbjud andra stödkontakter, exempelvis
    - i. Kommunens enhet för stöd till våldsutsatta
    - ii. Kurator på mottagning/Vårdcentralen
    - iii. Brottsofferjour
    - iv. Tjejjour/Kvinnojour/Tantjour
    - v. Kvinnofridslinjen
  - c. Ge information om kontaktuppgifter till olika stödinsatser (bilaga 1)
  - d. Informera om att våld i nära relationer är en brottslig handling och erbjud hjälp att kontakta **polisen**.
- 6) **Finns barn eller ungdomar <18 år** i den utsattas närhet?
- a. Ta reda på var de befinner sig, om behov finns kontakta socialtjänsten akut.
  - b. Gör [orosanmälan](#) till kommunens socialtjänst. Gäller i samtliga fall där det finns barn.
  - c. Person som misstänks för **brott mot barn** (misshandel, sexuella övergrepp och/eller hedersrelaterat våld och förtryck) ska **inte** informeras om att anmälan görs.

Du som chef eller medarbetare kan få stöd och vägledning gällande hantering av medarbetare som utsätts för våld i nära relationer genom att ringa

Kvinnofridslinjen som drivs av Nationellt Centrum för Kvinnofrid: 020-50 50 50

Bilaga 1. Kontaktuppgifter till vårdgivare och stödfunktioner

Interna nummer – Bra att ha

Linköping

Akutmottagningen	Ledningsläkare	32211
	Ledningssjuksköterska	31212
Kvinnokliniken	Gynekologisk mottagning	33180, 33115
	Primärjour	Sökare 7110
Jourcentral		36788
Psykiatriska kliniken	Akutenheten	37599
	Primärjour	7320

Motala

Akutmottagningen		
Kvinnokliniken	Vid övergrepp hänvisas till US, Linköping	
Jourcentral		47071
Psykiatriska kliniken	Primärjour	

Norrköping

Akutmottagningen		
Kvinnokliniken	Primärjour	Sökare 6718
Jourcentral	Jour 1	44303
Psykiatriska kliniken		

Regionövergripande

Regionjurister		
Flyktingmedicinskt centrum		Se LISA
Företagshälsovård, Feelgood		013- 37 77 33
Studenthälsan		webbplats

Stödfunktioner: Nationella nummer

Kvinnofridslinjen	020-50 50 50
Här finns tolk och god lokalkännedom, kan hänvisa vidare	
Nationell stödtelefon hedersrelaterat våld och förtryck	010-2235760
För dig som är yrkesverksam och behöver råd och vägledning	
Terrafem Stödtelefon	020-52 10 10
För kvinnor med utländsk härkomst. Stöd på 60 olika språk	
Brottsofferjouren	0200-21 20 19
Stöd till alla brottsutsatta, man behöver inte ha gjort polisanmälan	
RFSL stödmottagning	020-34 13 16
Stöd till HBTQ personer som blivit utsatta för trakasserier, hot och våld	
Mansjouren	08-30 30 20
Samtalsstöd för män om relationer (både utsatta och utövare)	
Preventell	020-66 77 88
Hjälplinjen vid oönskad sexualitet.	
Välj att sluta linjen	020- 555 666
Personer som utövar våld eller är rädda att börja göra det kan ringa hit.	
BRIS	116 111

Stödfunktioner: Lokala nummer**Finspång**

Socialtjänsten	Relationsvårdsteamet	0122-850 00
	Stödsamtal och mottagning	0122-850 00
	Kvällar och helger: Norrköpings socialjour	

Linköping

Socialtjänsten	Stödsamtal våld	013-26 22 50
	Mottagning	013-20 60 00
	Kvällar och helger: Socialjour	013-20 75 26
Kvinnojouren Ellinor		013-13 43 84
Tjejjouren Beata		020-315 384
Eleonoragruppen	Samtalsstöd för barn och unga från 4 år	013-12 99 30

Mjölby

Socialtjänsten	Familjeteamet	0142-36 62 00
	Rådgivning och socialsekreterare	0142-852 20
	Kvällar och helger: Linköpings socialjour.	

Motala

Socialtjänsten	Vuxencentrum	0141-22 57 75
	Mottagning	0141-22 53 00
	Kvällar och helger: Socialjour	0141-22 53 56
Kvinnojour		0141-512 00

Norrköping

Socialtjänsten	Frideborg, stödsamtal barn och vuxna	011-15 54 69
	Mottagning	011-15 26 15
	Kvällar och helger: Socialjour	011-15 22 83
	Skyddat boende, Frideborg	011-15 63 64
Tantjouren i Norrköping		0720-45 45 61
Tjejjouren i Norrköping		020 – 544 900

Bilaga 2. Litteraturtips

Grände, J., Lundberg, L. & Eriksson, M. (2014). I arbete med våldsutsatta kvinnor: handbok för yrkesverksamma. (3., omarb. uppl.) Stockholm: Gothia.

Heimer Gun, Björck Annika, Albért Ulla, Haraldsdotter Ylva, Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar, Studentlitteratur 4e upplagan 2019.

Hirdman, Yvonne, 2003. Genus – om det stabila föränderliga form. Upplaga 2:6 Stockholm: Liber

Holmberg Carin & Enander, Viveka Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser. Studentlitteratur 2010

Isdahls Per, 2001 Meningen med våld Stockholm Gothia

Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet. (2014). [Våld och hälsa](#): En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. NCK rapport 2014:1

Ortiz, Liria (2014) Motiverande samtal i arbete med våld i nära relationer, Gothia Fortbildning.

Schlytter, A. & Rexvid, D. (2016). Mäns heder. Att vara både offer och förövare. Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen. (2016). [Våld, Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer](#). Socialstyrelsen.

Sinisalo Eveliina & Moser Hällen, Linn Våld i nära relationer. Socialt arbete i forskning, teori och praktik. Liber 2018

Överlien, C. (2012). Våld i hemmet, barns strategier. Malmö: Gleerups

Socialstyrelsen (2014) [Blånader och silverhår](#). Utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor

Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK (2010) [Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen](#). NCK rapport 2010:4

Mer tips på litteratur, utbildningsmaterial och filmer hittar du här.

[Region Östergötland – Våld i nära relationer](#)

[Kunskapsguiden – Våld i nära relationer](#)

Nationellt Centrum för Kvinnofrid – [Webbstöd för vården](#)

Nationellt Centrum för Kvinnofrid - [Kunskapsbanken](#)

www.hedersfortryck.se